



CAYGUDA

ERA ella, la *cayguda*. Aixís la anomenavan al poble. Com boja corría pels viaranys dels encontorns. Y cridava... Cridava com se crida en lo desvari, quan la febre encén lo rostre sens que 'l refresquin aleñadas d'amor; sens que en nostre plor un altre plor nos accompanyi; cridava ab l'odi qu'engendra malediccions, ab l'horror del qui cau entre ombras, ab l'ansietat del qui ha sentit en sa fas un bes infame, sens passió que aquell bes purifiqui, sens amor qu' esborri'l deshonor... Cridava com crida qui en vá lluyta per alsar-se del llot ahont ha caygut!

¡Pobre dona, que totjust en los llindars de la vida, esfumada la flor de sa puresa, sentia dins seu quelcom d'infamant, portant com sagell de sa falta, juntament ab lo dolor, la fam devoradora; y ab lo dolor y ab la fam, també al fillet de sas entranyas!

Era ella, la cayguda. Jo la vaig veure aquella tarde: solta la cabellera y en la cara gotas de sa sanch, tant rojas com las rosellas que sos peus malmetian... La vaig veure, corrent com dayna ferida, ensopegar, caure, aixecarse altre cop, tornar á corre, perdres al lluny, tornar á apareixer y esfumarse com una ombra en las espessuras del bosch.

Lo sol s'amagava darrera la ratlla inmóvil que á nostres ulls limita la mar, y al enfonzarse tacava l'espai ab franjas de foch. La mar, ara avansant, ara reculant, bramulava als peus de la muntanya, besantlos avassallada. Vols d'endarreditas aurenetas, via dreta á la mar, tallavan l'aire, 's giravan de prompte, declinavan á terra, 's remontavan altra volta, passavan, fugian. Y l'vent, estenentse pe'l bosch, cansat de lluytar, esbufegant, s'entretenia en jugar ab las fullas de las branques, acometentlas, abatentlas, alsantlas. Y 'ls foscos pins semblavan monstres abrahonats ó munió d'espectres entregats á dansas internals.

Al lluny trillejava la campana del convent. Los seus sons melangiosos, dilatats, anavan cayent, cayent acompassats de timba en timba, barrejantse ab lo soroll del oreig y la maror. En aquell instant, dins l'alberch sagrat devian aixecarse alhora 'ls núvols del encens y las pregarias dels frares que, á la groga claror dels ciris repassavan tal volta 'ls llibres sagrats, fent cruxir sos fulls. Y entre 'ls resos dels frares y l'gemegar del vent, los tochs de la campana y la remor de las onas, l'encens que 's remontava y l'sol que moria, semblava en aquella hora misteriosa, plena de sublimitats, recullirse 'l dia en oració avans de pérdrer en las ombras.

¡Hora d'inspiració! Poruga l'ànima, se sent trista ó s'mira culpable, tem á Deu y s'abrusa en desitj foll de penitencias; busca un raig de llum y sols en ombras sent ella mateixa dilatarse; la soletat de lo infinit la esporogueix; se li fa eterna la idea del dolor... Y sab llavors per qué plora l'home y per qué l'Màrtir, sens plorar, dona sa sanch... Y fou llavors quan aquella desvalguda, concentrant tota sa vida en un glatit, cridá ab ansietat inacabable y 's posá á corre, espectre de sí mateixa, horloritzada de sa propia imatje.

¿Y ahont anava, desgraciada, com perseguida fera, veyent per tot arreu sa deshonra y en lloch una ànima que volgués ampararla?... Sos pares desde 'l clos la malehian, sos parents la rebutjaven, tot lo poble li tirava sarcasmes... ¡Si fos tantsols impura!... Mes també era mare!

¿Hont anirà, donchs, hont anirà ab lo fill volgut que á son contacte impur no 's taqui?... ¿Al convent, á plorar?... Allí no ampararan al ser de son ser. Lloch d'asceticisme es lo claustre y 'ls crits de la carn afora 's quedan. ¿Anirà á vendre sa her-

mosura?... ¡Ni aixó podria fer! Lo dolor ha marcit sas gracies, y tints de rosa y blancor de lliri, si foren, ja no son aurora d' aquell semblant. ¿Anirá de nit, amparada en las ombras d' un carrer, á estendre la má ossosa, balva de fret demanant una almoyna en nom de Jesús y de sa Mare?... Sí, sí... hi anirá... Mes los dolors, quan fins en la carn arriban á mostrarse, repugnan á la mirada y troban sols en la humana compassió, per gran caritat, un «Deu t' ampari.» Y tindrà de veure creuhant prop d' ella als que venen y van: al ball la donzella, á la disbauxa'l vell libidinós, lo jovenet á sos amors, tots estranys als seus mals, ó alegres ó enfadats ó impassibles, cantant ó malehint, com turba de bojos sense camisa de forsa que 'ls subjecti.

¿Ahont anirá, donchs, desventurada, que no deixi son horror per totas parts, cóm roca pel llamp partida, fragments de sa massa per ahont rodola?... ¡Sols á morir!

Cansada l'ànima de lluytar, comensa á comprender la ditzia del no ser, y se sent, en mitj de la febre de la vida, eixa altra febre que invadeix lo cervell y 'ns sugestiona: idea que silenciosa germina y 'ns atrau com l' abim, enfonzantse, enfonzantse, tossuda ó falaguera, heróyca ó cobarda, dins l' esperit; conjunt estrany de sensatés y bojería; santa y hermosa per ser filla del dolor; com á filla del dolor, pahorosa y abominable.

Quan la esperansa es ja inútil á la vida, com besos d'amor sobre un cadáver, inevitable es l' afany de trobar compensació á tant de fret en los ardors del darrer combat, concentrant tota la vida en un glatit suprem de coraje. ¿Cóm liurarse d' eix encís que alenta la agonía com ratxas d' ayre á una flama que va morint? ¿Cóm apartar las visions de lo etern que esparveran, mes que despertan un desfici que may se sadolla, per sondejar los amples mons, per rodar, per morir ab ells!... que sols á un inmens dolor lo inmens nos atrau!

Torná altre cop, arribá al cim d' un turó, y s' aturá de prompte, y 's mirá la mar, y 's mirá á son fill... mort! Intentá un crit... Ni cridar pogué. Ho vegí, ho vegí en la contracció de sa cara, groga, descomposta, monstruosa.

La vegí, la vegí rendida, desolada, imbécil de tant patir, bruta de sanch, convertir en fossa 'l pit matern, apretar al fill

estimat y acaronarlo, essent a un mateix temps repulsiva y hermosa, àngel y furia, criminal y mare!

Y's rebaté al abim, y s'obrí la mar com titá que á una batzegada surt de llarch ensopiment, y s'agitá després formant onas concèntricas, com uns llabis mitj oberts per dols somriure, encar que desdenyosos, que la presa era ben mesquina.

Lo cos enfonzat aparegué de nou y quedá surant, surant sobre la mar. En lo cel lo sol fugia y alguns núvols s'anavan aixamplant per l'horisó; al mont y á la plana ombras cada cop més espessas; per tot arreu quietut y en la meva ànima esglay.

Mes l'últim raig del sol que s'extingia amortallá 'l cadáver ab llum alegre, senyalant sobre la verdor de las ayguas lo perfil y 'l clar-obscur del cos mort.

Vingueren las remors del capvespre: lo xiicular dels corbs entorn del cadáver, fent presa en ell ab menys feresa que 'ls homes, corbs de l'ànima; lo grinyol del llop acostantse y 'l lladruch del gos guardant las ramadas. Vingueren, cada cop més misteriosas, las lleugeras remors del bosch. Vingué la nit llànguidament, la nit, companya del dolor; per això es negra.

Rodará 'l temps per sobre meu; mes en tant que 'm resti vida recordaré aquell crit d'angunia, la trista grogor d'aquell cadáver, l'inmens sepulcre d'aquella mar y l'últim raig de sol d'aquella tarde, més amorós que 'ls homes á qui creá l'amor.

J. PASCUAL DE ZULUETA.





JA NO SOCH METJE!...

HISTÒRIA QUE SEMBLA CUENTO

HAVIAM estat condeixebles mentres cursarem lo batxillerat en lo Real Colegi de T... Lo doctor don Marçelí Mont-bell feya dos anys que s' havia establert, havent fet una carrera brillant en notas y estudis, essent lo cap de brot en totas las aulas á que havia concorregut. Tenia sa casa de curació oberta en un dels millors carrers de la capital catalana y pera sos ja numerosos clients un gabinet amoblat ab tots los aparatos y avensos que la ciència aconsella, al nivell dels millors del extranger y que costava una fortuna. Sa especialitat eran malaltías de criatures, quina pràctica havia fet en las millors clíniques de París y Berlin, anunciantsé á so de bombo per la prempsa de la capital al establirse, donchs avuy dia, quan no altra cosa, sembla que la moda ho imposa.

Ell havia seguit la carrera per pura afició, ó més be diriam

per verdadera vocació, puig ben mirat no la necessitava per viure essent fill d'un dels comerciants de més crit que embarcaven vins pera Cuba y las Repúblicas americanas, y tenint no més un altre germá, l'hereu.

Als dos anys d'establert, poch més, un jorn lo vaig topar á la plassa de Catalunya. Feya molt temps que no 'ns haviam vist. Lo vaig aturar y, després dels saludos de costum, vaig dirli:

—Noy, casi no t'hauria coneugut. Te trobo vell!.... ¿Qué tal la familia? Ets casat ó solter?

—Soch solter, encara!... No m'atreveixo á enganyar cap dona... Visch ab mon pare y mon germá, família d'un viudo y dos solters, y, per lo demés, cada dia vaig posant cabells blanachs.

—Y la carrera, noy, com te pinta? Crech que vas començar per allí hont molts tantsols solen acabar, segons me dijeren los Fonts?

—Tinch de dirte que ja no soch metje!...

—Y aixó! Qué t'ha passat de nou pera deixar la carrera ab tant profit seguida y ab tanta sort comensada?

—Noy, son molts los motius que m'obligaren á abandonarla, mes un tantsols es lo que va decidirme. Si no vas de pressa, acompañam Rambla avall y te'l contaré de pe á part com me va passar. Un cas que sembla mentida, y quan hi penso encara 'm poso nerviós.—

Dit aixó tragué dos puros de la butxaca, me'n oferí un y encengué l'altre, y tot fent brasset com en aquell ditxós temps en que eram estudiants, anarem caminant pera enfilar lo passeig central de la Rambla, á mitj pas y fent alguna petita parada de tant en tant pera donar lloch á més llarga conversa.

II

—Es lo cas, donchs, com tu ja sabs, que després de tants estudis y trenca-caps per ma part y no menos sacrificis de diners per la de mon bon pare, 'm vaig inaugurar per últim en

la carrera ab molt bon éxit, passant l' any primer — lo més difícil si es que encara vagí sol — ab la satisfacció de veure que 'ls clients venian cap á mí com las llimaduras de ferro van cap al imán, tant, que vaig sentir l' orgull de crearme un nom brillant, una reputació y un venturós peregrinatge. Mes Deu ha castigat m' on orgull!.... Fa deu setmanas que 'm vingueren á buscar per una nena, dihentme que fes l' obsequi de passarhi com més aviat millor, puig lo cas era urgent. Acabava de pendre xacolata. Com no era encara hora de despaig, m' also, m' abrigo, 'm poso 'l sombrero y escalas avall. Me fico al cotxe y... cap allí estém anant.

La malalta per qui se 'm venia á buscar era la filla única d' una rica viuda americana que tenia tota sa ilusió posada en sa *Ninita*. Realment era una criatura d' aquellas que no se 'n veuen gayres, tant per lo hermosa com per lo viva que era: lo mateix que un estornell. Era sa única esperança sobre la terra, tenint per ella, no 'l carinyo natural de mare, sino una verdadera follía. Fins á cert punt tenia rahó de ser, puig, segons deya ella, era 'l retrato vivent de son difunt marit. Arribo á la casa, truco y 'm ve á obrir una de las dues cambreras, dihent al véurem:

—La senyora está despacientada!... L' espera ab neguit. Que li tardava!

Entro cap dins y la trobo tu per tu al corredor y li pregunto:

—¿Qué hi ha? Qué tenim de nou, donya Marcela?

—Que la meva filla se m' está morint; que se m' está acabant per moments. Ab quin neguit l' esperava! Entri, entri y salvimela ¡per Deu! ó sino jo 'm moriré darrera d' ella! —respongué ofegada pel plor aquella dona acompañantme cap á la arcoba de la malalteta.

Realment la nena estava de cuydado. Una gástrica la tenia al llit abatuda ab una febre que la arbolava, pero 'l cas no era desesperat. Li vaig receptar lo que vaig creure ben prescrit pels síntomas que presentava; vaig animar á sa mare dihentli que si no venian novas complicacions tenia plena esperança de salvarla y que no fora res, ajudant Deu; es á dir, una de freda y una de calenta, la veritat, perque la vida no la tenim pas á la mà, si mirém, que ella sura ó s' enfonza malgrat tots los esforços humans y malgrat la ciència quan la Vo-

luntat Suprema aixís ho vol y aixís ho mana en sos decrets plens de justicia.

La dona va quedar ben aconsolada y plena d' esperances per sa *Ninita* y jo ben convensut de que la salvarla, puig lo cas se presentava franch, los medis hi eran de sobras y l' temperament y la edat eran una garantía de bon éxito, puig la nena sols tenia doize anys.

Hi vaig tornar un dia, dos, tres, fins á una vintena. Cada dia anava millor, fins que, veientla ja fora de perill, un jorn vaig empendre á donya Marcela y pera sa complerta satisfacció li vaig dir:—Tinch la gran alegria, senyora, de dirli que sa filla *Ninita* ha entrat de ple en la més franca convalecència y que la podém donar, desde ara, ab tota seguretat per campada.—

La alegria de la mare va ser gran, com era de suposar, oferintme cincents duros y obrintme sa plena confiansa y gran relació. Me vaig rentar las mans y, agafant lo sombrero, me'n vaig anar ben convensut de que l' endemá la trobaria encara més millorada que aquell dia.

Arribá l' endemá y á l' hora de costúm vaig tornar á la casa. Mon cor respirava satisfacció. Aquell dia donya Marcela m' esperava personalment al cancell del pis. Tal vegada desde 'ls balcons havia vist parar mon cotxe y sortia á rebrem ab cara riallera. Al arribar al replà, després de saludarla, li vaig preguntar, rialler també:

—Qué tal la nena?

—Molt be. Entri, entri... ha succehit tot lo que vosté va dirme ahir. ¡Qué consoladora es la ciencia de la medicina!... Vagi entrant, si es servit, veurá la *Ninita*, que ja l' espera riallera com sempre.—

Aixís aquella dona ab afalachs y finesas va anar introduintme fins á la arcoba de la malalteta, que jo vaig atravessar ple de confiansa y de goig, ple de llegítim orgull, mes... ¡Oh, Deu meu, quin quadro!...

Los mobles, miralls, quadros y demés, tot arrambat; las parets cobertes de negre; lo túmbol, alsat al mitj, voltat de ciris y flors y demunt d' ell la caixa oberta y á dins la *Ninita*, groga, erta... La sanch se'm glassá dins del cor, las orellas me xiulaven, las camas tremolosas no 'm volian dur... Atontat buscava la sortida sens trobarla...

Llavors aquella dona, aquella mare 's va desfer; Boja de dolor, me va dir que era l' assessí de la seva filla... que podia estar ben content de la meva obra... en fi, no sé ni recordo lo que 'm va dir, puig ni ho sentia ni me 'n donava compte.

Sols te diré que no sé cóm ni de quina manera 'm vaig trobar á la escala y esma-perdut vaig baixarla en mitj dels crits d' aquella dona, que al passar la porta del carrer per tot despidó 'm digué: — M' has mort la filla!... — Monstre!... — Era folla.

Vaig entrar al cotxe conduhit maquinalment, y al preguntarmé l' cotxer quina visita volia fer de las dues que 'm mancavan, vaig respondre secament:

—Cap més. A casa!

Arrupit dins del il·lustrós carruatje, lo sombrero de copa abonyegat en un recó, 'm vaig quedar ensopit lo mateix que aquell que 's desvetlla apesarat d' un somni. Veya aquella dona escabellada com una furia; me semblava sentir sos passos.

Vaig arribar á casa. Estava nerviós, trastornat; tenia febre, lo cap apesarat y las camas mitj tulidas.

—Senyoret, me va dir la cambrera que llegí en ma cara l' meu estat. Que potser ha volcat lo cotxe?

—No, estich malalt. Arreglim lo llit si no ho está.

A la poca estona d' haverme ficat al llit vingué mon pare tot alarmat. Las criadas li havian notificat lo meu estat. Al entrar dins de ma cambra 'm preguntá:

—Yara, noy! Què es aixó?

—Tanqui la porta y segui que li esplicaré.

Llavors vaig relatarli l' fet. Ell va escoltararme febrós com si s' engolís mas paraulas ab tot son afecte de pare, que tantsols se comprén quan se n' es.

—Miri, pare, si no es contra sa voluntat desde avuy he deixat de ser metje.—

Ell va mirarme; abaixá 'l cap, arronsá las espaiillas y va quedarse deu minuts com si reflexionés la resposta.

—Sobre aixó cal dormirhi y madurar la resolució ab més calma, puig es un pas de molta trascendencia y ara no es hora de determinarho.—

Aixó dit, tancá 'ls finestróns del balcó y, obrint la porta, se 'n va anar, sentintse sos passos que s' allunyavan pausadament allí al corredor. Va entrar á la cuyna, se sentí parlar com si dongués ordres y després torná á sortir.

No cal dir que per més que vaig fer tots los possibles no vaig poguer cloure las parpelles. Tenia la imaginació preocupada. Sentia sempre 'l ressó de las paraulas d' aquella dona.

IV

—Y cóm va acabar á la si aquell mal pas?

—Noy, tant malament com vulgas. L' endemá tota la prempsa de la capital portava una gazetilla redactada en aquest sentit:

«Avuy á las nou del matí hi ha hagut una sensible desgracia al carrer de las C... numero... Una senyora molt coneguda en los rotllos aristocratichs de la capital, viuda d' un americà que morí fa pochs mesos deixantla usufructuaria de sa gran fortuna y mestressa de la dita casa, á causa de la pérdua de sa única filla, segons se diu, en un moment d' arrebato, mal resignada ab sa dissорт, folla, ha pujat al terrat y s'ha llenyat al carrer, morint al acte. Lo jutjat enten en l' assumpto. Se 'ns diu si la familia vol demanar responsabilitats al senyor que assistia á la malaltia, doctor B... Sense comentaris.»

Realment, mas receptas foren examinadas y las medicinas que quedavan somesas á un análisis, mes no va resultar res en contra meu ni del apotecari que va despatxarlas. Sols aixó va donarnos algun mal de cap y la publicitat del fet disgustos

impossibles d'evitar y que sempre fereixen l'ànima, essent com son de mal gènero. Així va acabar aquella tragedia.

Estich ben convensut de que si tots los millors metjes de Barcelona haguessin vist la *Ninita* la tarda última que jo la vaig visitar y vaig donarla per campada, haurian sigut de la meva opinió; pero, noy, no sé ni encara ho he sapigut entendre, ni ho entendré mai, com va ser ni las complicacions que á la nit li sobrevingueren, que l'endemà era ja cadáver.

Respecte á mí la cosa ha caygut pel costat que volia que caygués, com ja t'he indicat avans. Mon pare y avuy més que no pas ell mon germà fan anar com sempre 'l negoci de vins molt en gran y per ara ab gran profit, encara que un poch trabats per las lleys que 'ns doblegan y la falta de tractats favorables pera nostre comers ab altras nacions. Jo també he entrat á la familiar companyia y 'ls ajudo tant com puch en la tasca.

Nostra marca es una montanya florida; nostra rahó social *J. Montbell y fills*. Ma entrada á la companyia no més hi ha afegit una S y un zero á la esquerra que no val res y s'abandona. Ja veus, donchs, tot un senyor doctor cursat á París, Berlin y á més especialista convertit en comerciant de vins.

Cosas de la vida!... Què hi vols fer? Tota ella es una comedia. Ay del que be ó mal no la representa!—

V

Al sentir la present narració de llavis de mon bon amich vaig quedar parat de sa ferma resolució y tantsols vaig tenir boca per contestarli:

—Quina llàstima, després de tants sacrificis vensuts, de tants diners gastats y d'haver comensat la carrera tant brillantment!

—Què hi vols fer? Son cosas de la vida!... No 'm parlis mai més de medicina; la aborreixo de cor. Per no pensar-hi més, m'he venut los llibres, aparatos y demés endróminas.

Tantsols m' he reservat los títuls. Es tot lo que 'm queda de mon passat de metje.—

Al trobarme sol vaig pensar: Quina lluya més estrafalaria la de la vida. Ves á aquest pobre xicot qui li havia de dir!

EMILI PASCUAL Y AMIGÓ





LO NIU DEL AUCELLET

La naixent llum ab sas hermosas galas
comensa á batre sas dauradas alas
dalt lo mont adormit
y 'l naixent dia á imperar comensa
ab claror poch intensant
que lluya encara ab ombras de la nit.
Dintre sa cambra, tendre noy reposa,
novell aucell, torjust florida rosa,
hermós com un estel,
d' àngel del Paradís te la figura;
de son cor la dolsura
be prou la mostra ab son parlar de mel.
Pel finestró que es miij obert espia
la llum que vol donarli lo bon dia;
y vèhentlo encar dormí;
«despertat, nin, li diu, de cabells rossos,
desclou los ulls hermosos,
darás lo «Deu te guart» al dematí.»
Ell de la dolsa son ja trenca 'ls llassos,
y vestintse, á llenolars corre en los brassos
del crepuscúl naixent:
la finestreta de sa cambra n' obra,
y nou alé recobra

ab l' ayre pur del dia somrinent.
 Per tot arreu passeja la mirada
 veu á la terra en clara llum banyada
 que las herbas y flors
 ab pinzell ensenyat molt destre pinta
 de variada tinta,
 dántloshi á totas bonicoys colors.
 Lo blau dosser del cel y com se 'l mira!
 Cóm lo contempla y sa bellesa admira!
 | Qué admira sa blavor!
 Y encara més bonich tal volta fora,
 si 'l sol ab má traydora
 no se n' hagués endut los estels d' or.

* * *

Allá al bell cim d' un mont, una caseta
 ell n' ha ovirat blanca com colometa
 que son cor li ha robat:
 ja has acabat lo despertar del dia
 de cantar, fantasía,
 d' admirar lo cel blau ja has acabat.
 Adeu! oh terra, de verdor cuberta
 á quí 'l matí ab sos raigs de llum desperta;
 hermosas flors, jadear!
 puig sols dolsas paraulas vull dir are
 á ma estimada mare,
 font ahont ditxa lo meu esperit veu.
 Diu, y reman sas alas, ja fa via
 son cor cap al altar ahont María
 son trono senzill té;
 y ja respira ab plaher nou ayre
 perfumat per la flayre
 de flors que sembla copsan son alé;
 Y en amor abrassat lo niu, li canta
 cansons á la que estima Verga santa
 ab dolsa y tendra veu,
 com si del aucellet tingués la lira,
 y hagués, ardent guspira,

encés ab foch volcánich lo cor seu.
Y d' ella al despedirs, ab ulls plorosos;
«¿qué no hi fan lo seu niu aucells ditzosos,
li diu, aprop de Vos?
Donchs ¿per qué jo no puch com ells estarhi?
Oh mare, de habitarhi
si ho pogués fer, iqué'n tora de ditxós!»

Sos tristes raigs de llum molt poch intensa
sobre la terra 'l dia, mitj mort, llensa,
sas forsas acabant;
ja lo seu cor tot entrístit sospira,
y deixa anar com lira
nota que es mot derrer d' un derrer cant.
Sas urspas d' esperver la Parca fera
sobre 'l cim te clavadas y ja espera
copsis l' alé darrer:
d' ell ploran la dissort, l' auzell cantayre,
la flor que llensa flayre
mare que pert lo seu fillet primer.

* * *

Un colomet petit d' hermòs plomatfe
que 'l color de la neu blanca aventaija,
se 'n vola cap al cel;
María, ab ánsia desde allí l' espera,
y ab cara riallera
lo contempla passar l' encés estel.
Aixís que 'ls àngels l' au nevada oviran,
de véurela tan bella se 'n admiran;
«María ¿qui pot ser
aquell auzell que cap aquí fa via?
y així 'ls respón María:
«es un auzell que aquí en lo cel l' esper;
Es un pobre colom que m' anyorava,

es un noyet devot que m' estimava;
 d'amor ab lo foch viu;
 anáusen cap ab ell: ben prest aydarlo,
 anáu á accompanyarlo
 á n' eix auzell que ve á penjar son niu.
 Al arribá'l colóm al cel, María
 li diu: «¿no te 'n recordas d'aquell dia
 que esser volías com la felís au
 pera aprop meu en ma hermita habitarne?
 Donchs, are, lo teu niu podrás penjarne
 ben aprop de mi, del cel en lo palau.»

F. VIVER





LO BALL D' EN SERRALLONGA

I

ERA un diumenge.

Tots semblavan músichs; no se sentia dir més que: «fa sol;»—«re, sol,»—«sí, sol fa.» Y en efecte, feya 'l sol més descarat que pogueu figurarvos; anava net, *senza nube*, é *senza vel*, colrant las caras honradas y embutillofant lo clatell de tot bicho vivent. Fins los homes sabis deyan alló de: «jquina calor!» y 'l vulgo repetía ab son infatigable instint:—«Demá la llista de calabras serà llarga.»

La ocupació universal consistia en suar; las conversas, feridas de xafagor, eran flonjas é insulsas; las paraulas sortían de la boca á rossegons, com convalescents ab crossas. Tothom feya més badalls que preguntas. En un rotollo se passava mitja hora sense dir res. De lluny en lluny un dels presents, com si sortís de reflexions profundas, s' arriscava á dir:

- Potsér si plovía...
- Qui sap, si 'l temps refreshava...
- Pudé si parés aquest vent...
- Tal vegada al girar la lluna...—

En los cafés era un poch més variat lo diálech. Per exemple:

—Ni en lo fort del Agost havíam tingut un dia tan calorós. Aaaah (*badall*) va llarga. Noy! una copeta de conyach.

—Aaaah (*badall*) A mi també!

—Jo no sé qué (*badall*) no sé qué pendre.—

Per fí tothom anava á poch á poch per la sombra, las camas com qui las llensa, los brassos penjim, penjam...

Tot de cop, ¡xinch-xinch! ¡reteplém! ¡Pim-pam! ¡Cata-plum!

Es dir: trompetas, timbals, corredissas, bombo y escopetas, y entremij, crits de: «¡Ay, Deu meu!—¡No alarmarse!—Reyna Santíssima!—¡Deu ser lo cop!»

Jo que sento dir «lo cop,» me poso á corre cap al bulto tot content, pensant ¡ajá, ja hi som!... y ¡cá!

II

Era'l ball d' en Serrallonga!

Tots som uns!

De prompte vaig quedar com si m' haguessen exhonerat dels vintíssis graus (de calor) que duya á sobre.

Ara que ja ha passat... los dich que 'l *ball d' en Serrallonga* es cosa tan de gust, que sols de pensarhi, encara m'en-víó la escupina.

No han vist may un artifici més ignoscent, una composició més senzilla, un candor més inefable; y ab tot aixó tan honest, que las monjas poden véurel sens escrupol.

¡Quína diferencia entre 'l refinament artístich dels grans teatros y 'l deixo patrilarcal d' aquella comparsa!

Res d' actituts provocativas, res de glassas transparents y camas enlayre, res d' abrassadas y torser lo cos...

Y aixó que hi surt dona *Cuana Torrellas*. ¡Vaya!

¡Dona Cuana!

¿Qué's pensan que era alguna d' aquestas marcolfas totas

plenas de blanquet y carmí, que van pel mon sens pare ni mare, fent més mal que la pedra?

No. Era un gambirot de disset anys, ab cada mà que 'n feya dues, ple d' enfarfechs postissos davant y darrera, vestint ab faldillas y gipó, tirabuxons y barret ab plomas. Y bona cara tenia 'l bordegás perque 'l poguéssen pendre per femella! com hi ha mon... vamos, los dich que ningú hi pendrá mal.

Portava 'ls brassos ben separats del cos com tot mascle, y al fer la relació los bellugava com hem fet tots quan deyam faulas de cor.

En Serrallonga era un minyonás espigat, ben segur lo millor mosso del seu poble; caminava ab garbo *xuleyanthší* á estil de festa major, y feya planta de veras.

Entre 'ls molts comparsas hi havia cada guimbarro com un Sant Pau. Tots portavan barba llarga, qui natural, qui postissa. Los que la duyan afegida no se la tocaven may, donant prova de prudència; los que la tenian propia se la refilavan de tan en tan, fentne gala bisarrament.

Uns quants d'ells feyan de Mosso de la Escuadra, ab barrets de gresol ribetejats de galó vermell.

Los altres anavan de bandolers, ab unes caras molt proprias y escopetas y trabuchs. En sa companya duyan un estudiant encongit y greixós, embolicat ab un manteu ple de tacas de tots colors; y per fi 'l qui feya la capta anava vestit de dimoni inofensiú: cua llarga y banyas forradas d' estopa. Era un dimoni que semblava avergonyit ó melancòlic. Tractava de vosté á la gent, y no va fer cap més endemoniadura que demanar diners; que en aquest temps sols al dimoni li pot acudir semblant cosa.

Lo ball... ¡Oh, 'l ball!...

Se forman tots en dues filas, en Serrallonga y ella al mitjà.

—«Serrallonga, Deu vos quart.»

—«Quí sou vos, que no us conech.»

Música y tiros.

Los que estavan á la dreta passan á la esquerra, los de la esquerra á la dreta.

En Serrallonga y ella se 'n van del capdemunt de la fila al capdevall.

Diu ella:

—«Jo, encara que sia dona,
hi pendré la meva part.»

Tiros y música.

Los de la esquerra van á la dreta: los de la dreta á la esquerda; y l' dos protagonistas passan del capdevall al capdemunt.

Més parells de versos, més escopetadas, més cops de bombo, més anar y venir.

Y entretant lo dimoni aixeca 'l cap als balcons, procurant que'l forats de la careta li vinguin dret als ulls, alsa la bassina y com un mortal pobre pregunta: «que no tenen voluntat?»

III

La prempsa de Barcelona ha donat á entendre que no s'havia conmogut d' entussiasme ab *lo ball d'en Serrallonga*.

Cada hu pot dir lo que li sembli de las cosas; mes ¿es possibile que una diversió tan antigua, tan loca!, tan barata y tan senzilla, no hagi sigut del agrado d' aquellas personas que sempre están dolentse de que's van perdent la senzillesa antigua, las tradicions locals, las festas que costavan pochs diners?

Jo 'm represento lo goig que 'ls nostres antepassats haurian de trobar per forsa en aqueix manso espectacle.

En aquell temps dixós del cuot y la calsa curta; quan los noys duyan cibellas al barret y 'ls homes a las sabatas, se viatjava en galera, lo qual tenía la ventatja de donar lloch á que un tant si volía com si no, s' hagués d' enterar de tots los barranchs y fangueras y camps y vinyas d' altri que pel camí 's trobavan. Devegadas fins feyan lo viatje sense ser robats, circumstancia que per sa estranyesa era objecte de mil variadas conversacions, y al arriuar á un poble de festa major, ¿quí no 's dalia pera veure *lo ball d'en Serrallonga*? ¿quí no 'l tro-

bava bo, divertit, xocant y casi casi patriótich, en lo sentit més auster d' aquesta paraula?

¡Y ara no agrada!

Lo *ball d' en Serrallonga* me transporta á aquells temps ditxosos en que eran vassalls penjables y tallables los que avuy venen vinagre ab un *don com un temple*, y s' esgargamellan pera fernes creure que tot lo nou es dolent.

Lo *ball d' en Serrallonga* vol dir que en aquells temps criticats, la gent trobava gust en lo que avuy fa asco. Vol dir convents y demés, mals usatjes, carrers sens llums, províncies sense camins ni correus, y llumaneras de quatre brochs; vol dir que l' ociós era persona y l' laboriós canalla devant la lley. Vol dir penjats, degollats, escuarterats, llenguas traspassadas; vol dir mona, serp y gat, dins de la bota criminal... ¡y voleu que no m' alegrí de véure!

Bah: á mí m' agrada veure lluquets y esca, cogullas, tartranas, remes, ciutadelas y *balls d' en Serrallonga*; per poder dir ab gust: no n' hem de fer res de tot aixó.

ROBERT ROBERT





LOS SEGADORS DE LA GORGA

Es á mitjans de Juliol,
si l' ayre abrusa, 'l sol crema.
Los de Vilar no han segat
encara 'l blat de las feixas.
Volent llogar segadors
que 'ls hi fassan molta feyna,
segadors volen llogar,
no 'n trovan per tan com cercan.
Passan días, passan nits
y nostramo 's desespera:
—Los iré á buscá al infern,
llogaré á Satán, mestressa.—

«Si n' eran tres segadors
que rondavan sense feyna,
y sota un roure ajeguts
en va cercavan la fresca.
Passa l' amo del Vilar,
galán mosso, amant de festas
y atent més al butxacó
que no pas á la conciencia.

Tant bon punt passar l' han vist
—nostramo, donéunos feyna;
no volém plata ni or
ni tampoch altra moneda,
sino un trist paper escrit
ab la sang de vostras venas.
Nostramo per vos vením,
nostramo, donéunos feyna.—

Ja s' enfilan rost amunt,
ab mitj dia, l' blat á terra.
No groguejan pas los camps,
ja no 's veu l' or per las feixas.
La criada hi compareix
ab lo porró y la cistella:
—No tením gana ni set;
no volém menjar ni beure.—
La mlnyona tingué por
y al instant se 'n torná enrera.

—Nostramo, qué passa aquí?...
qu' es lo qué hi ha aquí, mestressa?...
¡Quins mossos haveu llogat
Deu meu y la Santa Verge,
quins mossos tením al tros,
no volen menjar ni beure!—
L' amo ni tan sols respón...
la mestressa baixet resa...

Compareixen tots al punt:
—Nostramo, donéunos feyna:
tením ja l' mestall segat
y traginat tot á l' era.
L' hem enduyt sense cavall,
ruch, parell, matxo ni euga;
nostramo per vos vením,
nostramo, volém més feyna.

—Trencaréu forsa rocám,
estellaréume las pedras

y al voltant de l' heretat
 faréu una paret seca.—
 Fujen tots com un llampech,
 y no be som al cap vespre
 compareixen altre cop:
 —nostramo, donéunos feyna:
 esberlat queda 'l rocám,
 tenim ja la paret llesta.
 Nostramo, ja hem enllestit
 nostramo, volém més feyna.

—Aniréu al bosch proper,
 tallaréu á ran la llenya,
 de la llenya 'n feu carbó
 y 'l carbó l'aneu á vendre
 als truginers de Rupit
 del Esquirol y Cabrera.—
 Just encara 'l sol no es post
 —nostramo, donéunos feyna:
 tenim lo bosch espurgat
 hem fet carbó de la llenya
 y aquí teniu los diners
 que 'ns han donat de la venda.
 Nostramo, ja hem enllestit,
 nostramo, volém més feyna.—

La mestressa al amo diu
 al sentir tals estranyesas.

—No t' espantis, mon marit,
 no t' espantis l' amor meva
 tingas fé y confia ab Deu:
 feslos vení á ma presencia.—

De tant lluny com los vejé
 los demaná cóm se deyan:
 —Tu que te 'n dius *Barrumbau*,
 aquest pellot brut y negre
 fes tornar blanch com la neu,
 á cops de massa ó baqueta.
 —Tú, *Banyeta*, aquest garbell

pendrás, y ab tota llestesa
l' ayga que corra al rieral
portarás á la cisterna,
fins á que s' omple á curull
y las *Gorgas* vajan secas.

—Tu que te 'n dius *Serrabom*
jo te 'n vull doná una feyna:
la doctrina ensenyaráis,
per quan sia la Quaresma
á la minyona que al tros
vos haja duyt menjá y beure.

Quinze dias son passats,
quan pregunta la mestressa
als llogats, d' un trosset lluny:
—Com teniu, minyons la feyna?...
—Mala negada 'l pellot,
com més lo pico, més negre!
—Mala negada 'l garbell,
malvinatje vos, mestressa;
tant bon punt l' aygua es á dins,
com ja es fora, perque 's vessa!
—Cóm doctrina ensenyará
si jo no 'n sé ni una lletra,
y á més la minyona ha dit
que ja la sab tota entera!

La tempesta brunz arreu:
xiscla 'l mussol per las penyas,
commou lo tró 'ls abims
de las Gorgas turbulentas;
al brau roure secular
lo llamp deixa fet esberlas
y á la furia del mestral
las parets del *Vilar* tembran,
mentres del rosari á dins,
la remor dolsa 's comensa...
L' endemá á punta de sol,
quin goig fa mirar la serra
clapejada pel fullam

que degota á dojo perlas,
ab l' armónich bat-y-bull
dels aucells que hi xarrotejan!

Qui's recorda del mal temps,
qui recorda la nit negra
quan la terra vesteix d' or
y lo Cel està de festa?...

Dels tres mossos, ningú'n sab
un borall. La massa feyna
los ha fet tornar ganduls
y fugir á la francesa.

La mestressa al amo diu:
amor meu, com no t' alegras?...

Y nostramo respongué
mirant fit á la mestressa
y estampant un bés de foch
en sa boca de rosella:

*Muller qu' enganya á Satán
mereixeria ser reyna!*

M. FIUS y PALÁ





LO GALL Y 'L PLAT

FAULA

LINO ATZIAS

Sobre una taula hi havia un plat,
y á un gall va dir:
—En aquest dia tan senyalat,
vas á morir.

Sense las plomas, ab que 't presums
per tot arreu,
tas carns guisadas alsarán fums
per damunt meu.—

Lo gall, que frisa, salta al cridar:
—Abaix los ruïns!—
Y 'l plat á terra fa esmigolar
en mil bossins.

Mes dues horas sols han passat,
quan sens plomall,
al jou ¡malhaja! d' un altre plat
ha mort lo gall.

Així es lo poble.—Mori 'l tirá!—
crida ab valor;
y abaix lo tira y á l' endemá...
ja está pitjor.

JOSEPH VERDÚ



MARÍA Y JUAN

SANTA CREU

Han vingut las pabordesas
de la Verge del Roser,
per guarnir á sas despesas
l' altar com un claveller.

Ab las rosas qu' he tramesas
l' altar semblava un verger,
y han fet garlandas estesas
ab rams d' eura per dosser.

La brivallada ben llesta,
ab lo platet de ginesta,
farigola y romaní;

arribá á punta de dia
y ab carona d' alegría
me 'l vingueren á oferí.

ARTUR MASRIERA Y COLOMER



* * *

Ja ve la nuvolada:
del cim de l' alta serra
se vessa al plà: sembla un torrent de fum
que l' infern va gitant sobre la terra
per robarli la llum.

Ja sento sa alenada:
lo vell cap de las rocas
se mou com testa de ubriach gegant:
dels rouras forts las arreladas socas
se vinclan gemegant.

Apar que l' infern gite
arreu sas flamaçadas;
com si envejós dels qu' en la terra son
ab flochs d' estels y cintas inflamadas
volgués lligar al mon.

Ni un perfum en lo ayre,
en lo cel ni una estrella:
per tot la nit, per tot lo llamp y 'l tró.
¡Oh, quín plaher! tot ara ha mort com ella,
tot ara es trist com jo.

Veniu ab mí tronadas;
volteu, oh llamps, ma testa
ab serps encesas... ¡no vos tinch pas por!
Mes fera que la vostra ma tempesta
udola dins mon cor!



Jo t' estimo, bellíssima donzella,
t' estimo de tot cor,
de dia, quan te trovo pensativa
pel passeig soleyós,
de nit, quan te somio arrebolada
de llum y de colors,
ab ta cara rosada y riallera
qu' esculpí la dolsor,
ab tos rossos cabells, tos ulls xamosos
d' angélica blavor...
Oh, tos ulls!.. com lo cel d'un bell mitjdia
son tot llum y xardor.
Molts cops entre la gent indiferenta
nos sorpreném tú y jo:
llampegan nostres ulls; cada mirada
un jurament d' amor.

E. M. B.



MONTANYANA

A MÓN ESTIMAT AMICH ANTON BUSQUETS Y PUNSET

Amich que ab mí cercares en esta bella terra
per cingles, puigs y comas recorts y tradicions,
deserta n' es la plana... nevada ja la serra...
y s' ha estroncat totduna lo remor de las fonts.

Com àngel d' extermíni que extén sas negras alas,
hi brunz la tramontana... tornant ab son alé
en míseras despullas las que sigueren galas,
del arbre avans ombrívول, del prat y del vergé:

Y adalerada escampa 'l fullám de la verneda
embolcallat ab brossa que trova pel camí:
¿del temps de ta bellesa, Cerdanya, qué te 'n queda?
sols jay, es un espectre de lo que sigué ahí!...

Puigmal ab blanch sudari de neu tot s' embolcalla
y endinza en mitj de boyra son front gegant al cel:
l' avans joganer Segre avuy com morent calla,
puig que l' estreny als brassos, com presoner, lo gel.

Las pradas delitosas que flors ans rumbejavan,
com fadas qu' engarlandan son front d' etern verdor,
ahir de dol vestidas extens ermot semblavan
sens gram, ni flors, ni l' herba, com signe de dolor;

Ni 'l rieró hi destría sos fils de plata fosa
jugant ab las floretas per saborí 'l perfum;
sols l' auba quan trespunta la plana ab gebre arrosa
que 'l sol, á la mijdiada, ab febles raig consum;

Ni 'l pastoret ensaja, segut en l' herba humida,
bells ayres de la terra, plascents, en son fluviol;
ni á l' ombrá de verts sálzers á reposar convida
lo cant variat y tendre d' alegre rossinyol.

¡Es, ay, hivern!... lo núvol, com vel obscur, entela
lo cel d' aquesta terra, d' avans tant bell y blau;
lo raig de l' alegría als cors ja no hi rielà.
ni en terra ab fret y gebre fins l' ànima s' hi plau!...

Sols, al matí y al vespre, com may potenta sona
la veu de la campana, cridant á la oració,
com veu del cel s' escampa, duta del vent en l' ona,
per pobles y masías hont trova grat ressó.

AGUSTÍ PUYOL y SAFONT, PERE.

Bolvir 17 Febrer.





mon benvolgut amic y consoci, D. PAU TEIXIDOR
T R I S T E S A S

A MON BENVOLGUT AMICH Y CONSOCI, D. PAU TEIXIDOR

que en el seu temps era un dels més grans i famosos poesos de la seva època. Va ser un dels primers que va escriure en català, i va ser un dels més importants. Va ser un dels més importants del seu temps, i va ser un dels més importants del seu temps.

TAN jove y haver de morir! Verge Santa, tan jove!
Qui no l'coneixia en Lluís, boy tothom. Los
d' eix poblet tots sabíam qui era, y cap hauria mai
pensat que fossen ja sos días contats.

Quin Sant Antoni més diferent dels altres anys per ell al recordar ab greu tristesa los més felisos jorns de sa infantesa, los jochs aquells qu'eren son goig quan, menut, ab la demés patuleya corrían pels carrers y plassas empitantse, jugant a lladres y fusellers, al cuyt de corre, al isca la colla, ó tots plegats buscavan los punts més plans pera fer ballar lo pitxo.

Aqueix any, sentat prop del foch, tot ho veia ab visions fantàsticas, y fins sentí l's cants del sacerdot y coro al passar pel carrer la professió, arriscantshi ell fins á guaytar per derrena dels vidres del balcó.

Lo dia era magnífich. Talment semblava primaveral, puig batía de fort lo sol ab forsa, y l' calor se sentia bastant.

Pero en Lluiset tremolava boy embolicat ab la manta y

LA RENAIXENSA.—Any XXVI.

apoyat en lo bras de sa aymia que may l' abandonava y menos en sos últims dias de vida.

D' allá estant vegeren com arrengleradas passaren totas mudadas las noyas ab las cocas del *Pa-benehit*, al seu devant las grallas y las banderas de la parroquia, portadas eixas pels sagristans del sant patró de la festa, sense bellugarse gens, puig no's respirava ni un alé d' ayre, y després venian fileras d' homes ab *manuals atxas y ciris*, quinas blanquinosas llums contrarrestavan la més natural del astre del dia, tot recurrent aquella volta blava tan pura com la caricia d' un infant. Quatre homes portavan lo sant dins lo tabernacle; á son darrera, sota talem, venia l' senyor rector revestit ab capa tot entonant himnes ab los cantadors y confonentse sas veus, aixecant, barrejadas ab las boyrinas d' incens, dolsas plegarias cap al cel.

Aixís que passá l' última dona de las rengleras formadas á espatllas del talem, ja no pogué soportar més l' estarre dret, y mentres se girá envers la Marieta pera que l' comprengués y l' accompanyés altre cop al foch, lliscávanli cara-avall dues llàgrimas...

¡Pobre xich!

No hi havia remey per ell, estava en l' últim período de la tíssis, y l' doctor ja ho deya feya temps: D' en Lluís n' hi ha per pochs días. ¡Quína veritat més amarganta!

Eixas profecías s' haurían d' errar. Pero, cá! no fallan los càlculs del meje en eixos cassos.

Tenian ordre de combregarlo si li repetía l' atach que sofria, puig ja no's responía d' ell si li tornava á venir tant fort.

Sos pares parlavan plorosos, sentats allá en la llar. Quan hi arribaren son fill y sa promesa pararen la conversa de sòpte com si fos cosa qu' ell no devia saber.

Llarga estona restaren assentats tots quatre, en Lluís tremolant de fret, son pare apoyat lo cap en lo banch escó, sa mare trastejant per allí, y la María, cuydantse de calentar una mica de llet per ell. Ja casi no's podia empassar res més....

Bell rato sense conversar ni atrevirse á mirar uns ab altres, cadascú sentia dirse ó preguntar lo que s' temian, y en Lluís tot silenciós com los demés, mirava ja feya rato lo flam d' un llum d' oli que poch á poch s' apagava. Sos pares s' aixecaren

y fugiren de la cuyna, se 'n anaren á missa y quedá allí per ferli companyía la Marieta.

Quan ja casi s' acabava de fondre la claror del llum, tot-duna 's girá y, somriment tristament, agafá las mans de sa estimada. Condubits sos ulls per los d' en Lluís signant á igual direcció, sentí ab veu apagada y trista: Aixís acabaré jo!

Y prompte solcaren per sas galtas algunas llàgrimas que la Marieta aixugava ab dalit tot consolantlo, ensembs qu'en ella també se li escorrían com á perlas de sos blavets ulls, més transparents que 'l color d'aquell cel blavench, augmentant més sos plors y conformentse sos sospirs fins á quedar abdós abraçats.

¡Tant s' aymavan!

II

—Correu, correu...—

No més hauríau sentit eixos crits acabada la benedicció dels animals. Qui més podia més adelantava cap á la carretera pera formar á cada costat una munió de contempladors.

Com feya tan bon temps, vells y joves, petits y grans hi feien cap, mentrestant prenian allí 'l sol, que per cert hi batia bastant.

Aixó alguns amichs ho esplicavan al pobre Lluiset, tot passant ab ell lo rato, fentli companyía pera distréurel.

Ell s' hi trovava, talment li semblava serhi y veure aquella colla de cavalls enflocats, plens de cintas de colors, que al impuls del mohiment del animal bellugavan y com si fosser raigs de sol brillavan.

Recordava d' ell que altres anys era 'l qui se 'n portava 'l premi; ell era 'l qui montava 'l més bell y ben plantat cavall del poble, y com tenia fama de bon genet, s' hi mirava y procurava sempre guanyar las postas.

Arrencavan del peu de cal «Pansa,» y carretera enllá fins á la masía nova del Ventosa y tornar després, venint ell al devant, ab lo cavall escumejant, seguit d' una polsaguera

llanguinosa qu' embolcallava las potas del cavall com si fos lo premi de la victoria. Després venían l'estol de cavallers enderrerits bon tros.

També havia sigut sagristá de Sant Anton, y á fé que ja may hi havia hagut tan bon ofici com lo seu any.

Pero tot havia passat, tot se quedava pera no tornar, y com si la naturalesa se'n volgués despedir, li regalà un de sos magnífichs días.

III

Per la tarde, com era costum, anavan á donar lo tom pel poble los fadrins ab las grallas.

Ell no hi faltava tampoch, y á la vanguardia, montat com los demés, feya recangular son fogós cavall, voleyan aquella bandera de la colla, de vius tons y sotraquejantse ab l'esparverament del animal, sentint l'estrident ressó de las grallas y l'remor del tambal y encabritanse ab los cants de tots y las riallas de satisfacció que llensavan las noyas, recolzadas en los balcons y finestras, contemplant joyosas la colla d'endiumejats fadrins, mentres qu' ellas acabaven d'arreglarse pera anar al ball.

Quantas voltas havia tirat ell algun ramet de flors á sa estimada desde dalt de son cavall, ó be li havia ella clavat en la bandera algun lasset en semblant diada, perque ells dos, de menuts xiquets que ni boy sabian parlar ja s'estimavan, y sempre's feren molt, essent ja en la població lo cas tant vell que ni se'n resava.

Y ara, quan ja poch los hi faltava pera casarsa, ell se comensá á sentir malament, va anar á cal metje, y aquell bon senyor li doná esperansas y li digué que no temés res, pero d'amagat avisá á sos pares y l's tingué de comunicar la gravetat del noy.

Y sos pares que no'n tenian d'altre y sempre havia fet bondat, se l'estimavan moltíssim, massa pera no plorar sa dissort.

D' ensá que's pitjorá, la María ja no's mogué més de casa seva, sempre apunt, amatent á tot. Inteligenta com era, tot ho sabía fer y ningú més qu' ella tenia trassa per aconsolarlo, puig sabía parlarli d' amor ab carinyo y l'renyava ab dolsa veu, que més que reprensió eran suaus caricias.

Oh, y ningú ho haguera dit, tan hermosa com era la María avans de posarse malalt en Lluís que s'havia de trasmudar tant!

Sas galtetas qu' eran pomell de rosas y assutzenas frescas y bonicas, se tornaren grogas, despullantse d' aquell color fresch, com las flors de fullas, perdentse quan fugí aquella vermellor de sos llavis, tendres com dos poncelletas de claveller acabat d' obrir, tot amagant ab ells dos collarets de grans de marfil, dins de una boqueta, niuhet de mel, d' ahont sols sortían aixams de paraúlas impregnadas de néctar y ambrosia.

Aquells ulls, tant brillants com en la nit las estrelles, no semblavan pas los mateixos; mitj tancats, llensavan alguna espurna per entremij de las sedosas pestanyas, pero no ab lo foch y forsa d' altre temps, qu' es cas! Tota la potencia se li concentrá en lo cor, y restava quieta, muda; obrava allí dins sense esment.

Sos cabells, més fins que la seda, rossos com á brins d' or, se conservavan llubents com sempre pero, abandonats, queyan demunt sas espatllas com á cascada maravellosa, llensant raigs de llum, ab lo reflexo del foch que flamejava trencantse en pastorets que pujavan á pérdres xamaneya amunt.

Fins al vespre casi estigueren sempre sols, y sempre parlen de son amor; mil càlculs inútils se l's vingueren á formar en sas pensas y fins ella, tot y sabent qu' ell no tenía cura, deixá portarse també de la mar de las il-lusions pera estrellarse després ab la realitat.

Pero al últim, quan queya l' dia y las ombras de la nit venian, li repetí á n' en Lluís una angunia que l' abatia, una suhor freda ab una perdura complerta de forsas, tant, que ja 's cregué allavors ell arribar al últim moment de sa vida. Pero li passá al cap d' una hora, y 's torná á deixondir.

Després, quan la lluna ja era sortida, lo vejéren camblar, y desvariejava sense coneixer á ningú, pronunciant paraulas ininteligibles, calmantse á ratos y repetintli després.

Aprofitant un bon rato de serenitat, se li doná Nostre Amo y l'sagamentaren.

Quan pel poble se sapigué que l' havían de combregar, se deixaren los quefers en especial los fadrins y las noyas acudinthi boy tots.

IV

Al cap de dos días morí y fou com ell digué sense adonàsen casi ningú, y aixó que estavan en son entorn.

Enrahonava tranquil y sossegat al pareixer, y s'estirà un xiuet, pronunciá un adeu á tots y l' nom de la Marieta...

L' ensendemá 's feu l' enterro, y com de des que finá en Lluís havia nevat y no parava, fou més trist encara l' espectacle. No s' ovirava res que no fos blanch; los camps, los arbres, las casas y l's carrers tots encatifats, y per tot arreu, de casa 'l mort á l' Iglesia y cap al fossar, las petjadas s' hi conequeren bastant.

¡Quina vista l' cementiri!

Casi no 's coneixia res, los ninxos, las creus arreu plantadas, sosténian penjerolls de neu. Per terra no 's veyá ni una planta.

Lo fret se sentía penetrar cap dins dels cossos de la gent, y l' esglay de veure la caixa del Lluiset coroná l' obra.

Los sacerdois entonaren los últims cants, los pares del difunt ploravan y no hi havia persona que no somiqués y li rodolessen llàgrimas que ab la fredor se gebravan, á no esser la Marieta quina ja tenia l's ulls sechs de temps ha é inflamats, perque ja no volian eixirli llàgrimas. Tan bon consol que li haurían donat!

Han passat vuyt anys, y avuy se sab lo fi de la historia.

Los pares d' en Lluís moriren poch temps després y anaren á reunirse ab son fill.

Sols un hi faltava en aquella familia, y una malaltia, lo vomit negre en l' Habana, hi ha enviat l' ànima de la Marieta.

Poch després de morir los que devíen ser sos sogres se feu monja de la Caritat y aná á la capital de la gran Antilla, hont ha mort, víctima de son deber, al costat dels soldats.

Res més de bo feu la Marieta del fatal desenllás ensá. No tornaren á colrarse sas galteras ab la hermosura d' altre temps y com havia promés al seu aymat que no 's casaría ab ningú si no fos ell, ho complí.

¡Deu li haja pagat!

DAVIT FERRERONS

Rodonyá 27 de Janer de 1896.



ESTA ESTA SI UN JALQUE SI È INE Y TURIAJ SI UN ALQUIN
ERASOS ESTA RIBORIA, TALIS NOC EN AMBOLIS, NOMS SI HOD
SI SANS ESTA FIRA SON ENAMORATS, EST SI SE ESTA ESTA
ESTA ESTA LA ENAMORADA EL DA ENAMORATZ SON ENAMORATS È NOTAMO
ENAMORATS DE ENAMORATS UN LLOC TAMORA NOC LE ENAMORATZ SIVISI MOC È
MOC NOC OD 'LLA SON EN
TURIAJ SIEND IL PERTI

LA FIRA DELS ENAMORATS

I

—Desenganyéu vos, Jan-Toni,
es precís que convingueu
que 'l partit que jo 'us proposo
per vostra filla Mercé,
no podíau pas trobarlo
milló en tot lo Panadés.
Bona hisenda; la masía
de tan gran sembla un convent,
porxada, corrals, pallissa,
trull, prempsa, cups y seller.
No hi ha sogra ni cunyadas
ni á la terra rabassers
ni fa censos ni més cargas
que 'l catastro á n' el Gobern.
Cent botas de vi s'hi culen,
los graners sempre estan plens;
las ancollas may son buydas
ni 'ls corrals estan deserts.

Vostra filla pot estarhi
lo mateix que á l' ayqua'l peix.
Si 'l partit no vos agrada!
no sé pas que més voleu!—
Aixís deya á n' el Jan-Toni
un d' aquells casamenters,
que 's creuhen que finaríá
lo mon si no fossin ells,
que per tot arreu se troban
y no ignoran cap secret
y saben tot lo que passa
y 'l que no passa també;
que escorcollan las conciencias
com aquell que no fa res,
y quan van en un entero,
y d'aixó no 'us ne feu creus,
en lloch de dir pare-nostres
com mana la lley de Deu
per la difunta que enterran
cavilan ja 'l casament
del viudo que en lo dol llensa
plor amarch per sa muller.

—Lo partit no 'm desagrada;
tot quan haveu dit es cert
y 'm plau—respón lo Jan-Toni
gratantse ab la má 'l clatell;—
mes lo dot que á las minyonas
á casa nostra doném,
no es de molt lo que pertoca
al partit que 'm proposeu.

—Aquest punt no 'us dongui pena;
quan jo parlo sé 'l per qué.
Deixéulo per lo meu compte
y 'l negoci será un fet.—
Y cridant á sa presencia
lo Jan-Toni á la Mercé,
diuli aixís:—¿Coneixes, noya,
l hereuhet del Mas Gatell?
—Pare,—respón la xicota
al devantal fenthi plechs,

més vermelha que la grana
com si un pecat confessés—
per Sant Feliu vaig ballarhi...
—¿Y no res més?...—Quan me veu
m'atura y 'm diu tontesas...
—Vaja, sí, no parlis més.
Es alló que sempre passa—
murmura 'l pare entre dents,
la bugada va calenta
y jo fet un innocent.—
Y alsantse del banch hont seya
y encaranse al foraster,
li diu:—Respondréu al Gori
que ab tot jo m' hi pensaré;
que ho consultaré ab la dona
pulg just es que 'ns hi pensém,
y que á fira á Vilafranca
la resposta tornaré.

Vilafranca, hermosa vila
del Panadés capital,
¡qui t' ha vist y no t' anyora!
lo dia primer de Maig!
Los camins y carreteras
de lluny se veuhen clapats
per la gent que hi formigueja
dels poblets que á fira va.
Als arrabals de la vila
quin embull, plens sa y enllà
de carros y de tartanas
que no caben als hostals.
Pels carrers no pot passarshí
de la gentada que hi ha,
y en la Cort, la Parellada

y 'ls altres més principals
las botigas no s' entenen
venent y mercadejant.
Quan s' es apropi de la plassa,
prou que ho nota aquell que hi va;
de trepitjadas y empentas
prou que 'n rep qui's vol fer pas;
y 'l brugit y la gatzara
la cridoria dels marxants,
l' espignet de las trompetas
lo soroll de cent tabals
y 'l to trist y melancólich
dels floviols que s' ou tocar,
forma tot una armonía
que s' enlayra per l' espay
surtint de sota las velas
de las taulas dels marxants
que omplenan tota la plassa
escalfada per los raigs
d' un bell sol de primavera
que alegra y encén la sang.
Mes no 'us cregau que 'ls firayres
s' estigan tots al firal:
per algun motiu ne diuhem
fira dels enamorats.
Aixís es que prop mitjdia
sota 'ls porxos hi fa cap
un be de Deu de minyonas,
d' aquells pobles comarcans,
rumbejant llurs millors galas
passejantse amunt y avall,
mentre 'ls fadrins se las miran
ab lo cor d' un fil penjant.
Lo del mas Gatell fa estona
que ab la vista, ataleyat,
busca quelcom que no troba
per entre aquell bosch de caps
que ab la blanca mantellina
belluguejan, fen contrast
ab las moradas y ayrosas.

barretinas dels galans.
 Per sí lo que tant desitja
 se li presenta al devant;
 la Mercé y la seva mare
 també al jove han ovirat,
 la mare tota cofoya
 y la filla mitj vergonyant,
 y á ell per més que ho dissimula
 també 'l cor li ha dat un salt.
 Fets los saludos de rúbrica
 y alló de com vé y com vá
 y tot parlant de la fira,
 del temps, del poble y del mas,
 la conversa ja s' engolfa
 en cosas més importants
 que 'ls joves se las enrahonan
 l' un ab l' altre parlant baix,
 y que semb'a que la mare
 no s' ho vol pas escoltar,
 puig s' atura en una tenda
 per comprar un devantal;
 y mentres ella fa fira
 los dos joves també la fan
 y quedan del tot entesos
 per lo nen cego fletxats.
 Mes lo que pochells se pensan
 es que entesos també están
 llurs pares que una assentada
 han tingut ab don Pancrás,
 lo notari de confiansa
 de l' un y l' altre; y 'ls caps
 té presos ja dels capítols
 que junts han estipulat
 ab l' home bo que 'l casori
 entre 'ls dos va comensar,
 tot regatejant las robes,
 dot y creix, puig la vritat
 es que sense això 'ls capítols
 foren menjá sense sal.
 Aixís, donchs, quedan sorpresos

los dos joves, quan plegats
veuen arribá á la plassa
á llurs pares conversant;
y parantse y tots fent rotllo,
no sabent com comensar,
lo Gori ab cara de Pasquas
així's va descapellant:
—Ja deveu haver fet feyna
passejant tan animats,
mes jo vos ben asseguro
que per molt que hajau trescat
molt més n' havém fet nosaltres
á casa de don Pancrás.
—Oy, Jan-Toni que n' hem feta?—
Y de conversa girant
sens esperar la resposta,
afegeix:—¡Qué hi fem parats!
Si 'us sembla crech que ja es hora
de posá al ventre un puntal
y de celebrar la fira
ja que en ella 'ns hem firat.—
Y anántsen junts de la plassa
cap al carrer de Sant Joan
á la *fonda de la Mieta*
tots sis dinan entaulats.

L' endemá la fadrinalla
contava que en lo sarau
del envelat de la Rambla
l' hereu Mas Gatell ballá
ab la Mercé del Jan-Toni
alegrement tots los balls,
y que en la má que á la espatlla
li apoyava per dansar,
rumbejava ella un topaci
en rich anell incrustat;
no faltant qui al admirarse
del brill que feya al voltar,
calificantlo de llum
dels que no s' apagan may,

va sentir que 'l Gori deya
als que tenia al costat:
¡Prou se jo l' oli que hi crema!—
sense blat no 's pot fer pa.—

JAUME RAMON





A UN TORRENT

Quantas voltas, oh ¡torrent!
boy mirante fit á fit
he volgut de ton burgit
entendre 'l mal sens accent!
Quantas voltas responent
á ta veu que m' aixordava
jo també ab afany cridava...
¿Qué 'n treya jo? y tú ¿qué 'n treyas?
Ni jo entenia 'l que 'm deyas,
ni tu 'l que jo 't contestava.

J. MARAGALL



T ESPERANSA A

—¿Per qué son los plahers y la riquesa,
honors y dignitats, si es tot mentida?—
esclama l' infelís que desagrahida
li nega la fortuna sa grandesa.

Y parla bé, que Deu d' un tronch sospesa
per ell y per tothom doná sa vida,
pro l' mon no te memoria, te aborrida
eixa trista paraula de:—Pobresa.—

Per xó l' viure en la terra es un calvari
que tothom ab sa creu suau ó pesada
ha d' assolir ab fé y ab confiansa.

Aquell qui mire al Cel podrá arribarhi
perque la vía es llarga y tan cansada
que sols pot alentarla la Esperansa.

P. ROCA V JORDÁ